

**ВЗАЄМОДІЯ САМОРЕГУЛІВНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ІЗ ДЕРЖАВНИМИ ОРГАНОМ
ІЗ ПИТАНЬ БАНКРУТСТВА ЩОДО АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ АРБІТРАЖНИХ КЕРУЮЧИХ
(РОЗПОРЯДНИКІВ МАЙНА, КЕРУЮЧИХ САНАЦІЄЮ, ЛІКВІДАТОРІВ) В УКРАЇНІ**

**INTERACTION OF SELF-REGULATE AGENCIES WITH GOVERNMENT AGENCIES
IN THE BANKRUPTCY ON ADMINISTRATIVE-LEGAL PROVIDING OF PRACTICE
OF TRUSTEE IN BANCURPTCY (ASSET MANAGERS AND LIQUIDATORS
AND GOVERNING OF SANATION) IN UKRAINE**

Минюк Л.Д.,

студентка II курсу магістратури

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

У статті розглянуто роль саморегулівних організацій як суб'єктів системи адміністративно-правового забезпечення діяльності арбітражних керуючих в Україні. Звернено увагу на необхідність оптимального поєднання державного регулювання й саморегулювання, координацію їх спільної діяльності та чітке законодавче розмежування відповідних функцій саморегулівних організацій і державного регулятора.

Ключові слова: саморегулівні організації арбітражних керуючих, адміністративно-правове забезпечення, державний регулятор.

В статье рассмотрена роль саморегулируемых организаций как субъектов системы административно-правового обеспечения деятельности арбитражных управляющих в Украине. Обращено внимание на необходимость оптимального сочетания государственного регулирования и саморегулирования, координацию их совместной деятельности и четкое законодательное разграничение соответствующих функций саморегулируемых организаций и государственного регулятора.

Ключевые слова: саморегулируемые организации арбитражных управляющих, административно-правовое обеспечение, государственный регулятор.

The article considers the role of self-regulatory organizations, as subjects of administrative and legal providing of arbitration managing in Ukraine. Attention is drawn to the need for an optimum combination of collaboration and a clear legal distinction between the respective functions of self-regulatory organizations and state regulators.

Key words: self-regulating organizations of arbitration managers, administrative and legal providing, state regulator.

Актуальність теми. В умовах економічної нестабільності в контексті світових тенденцій і необхідності реформування процесів регулювання й забезпечення діяльності арбітражних керуючих посилену роль поряд із державним регулюванням відведено саморегулюванню. Практика економічно розвинутих країн давно довела доцільність і необхідність оптимального поєднання державного регулювання та саморегуляції. При цьому основною передумовою мають бути налагодження й координація їх спільної діяльності, а також усунення дублювання функцій одне одного. Забезпечити «золоту середину» в такому процесі – це й наука, і мистецтво.

Взаємодія державного регулювання із саморегулівними інституціями є предметом аналізу вітчизняних учених та практиків: А.І. Берлача, І.П. Голосніченка, В.В. Джуна, Т.О. Коломоєць, В.К. Колпакова, А.Т. Комзюка, Л.Г. Талана й ін.

Проте роль саморегулівних організацій арбітражних керуючих у сфері банкрутства є недостатньо вивченою та такою, що потребує належного правового, кадрового й методичного забезпечення. На сьогодні ця система в Україні ще недостатньо розвинена, і має минути певний час для того, щоб вона зорганізувалася та ефективно працювала.

Правовий статус саморегулівних організацій як суб'єктів системи адміністративно-правового забезпечення діяльності арбітражних керуючих, їх функціональна природа й обсяг повноважень, співвідношення із системою державного забезпечення діяльності арбітражних керуючих і повноважень, делегованих державою саморегулівним організаціям, особливості правового регулювання їх відносин зі своїми членами не стали об'єктом комплексних наукових досліджень. Бракує й окремих наукових публікацій, присвячених цій проблемі.

На основі досліджених матеріалів поставлено завдання висвітлити роль саморегулівних організацій як суб'єктів цілісної системи адміністративно-правового забезпечення діяльності арбітражних керуючих та їх взаємодію з державним органам із питань банкрутства в Україні.

Виклад основного матеріалу. Правовий господарський порядок в Україні формується на основі оптимального поєднання ринкового саморегулювання економічних відносин суб'єктів господарювання й державного регулювання макроекономічних процесів, виходячи з конституційної вимоги відповідальності держави перед людиною за свою діяльність і визначення України як суверенної та незалежної, демократичної, соціальної, правової держави [1, ст. 5].

Практика державного регулювання національної економіки розвинутих країн за останні десятиріччя засвідчує, що найліпших результатів можна досягти за ринкових умов у поєднанні з ефективною регуляторною функцією держави [2, с. 204].

Державне регулювання й саморегулювання – два механізми, що взаємодоповнюють один одного. Їх розумне та оптимальне поєднання в забезпеченні діяльності арбітражних керуючих спонукає до стабільності й надає можливість професійно виконувати свої обов'язки останнім.

Головним органом у системі формування та забезпечення реалізації державної політики з питань банкрутства є Міністерство юстиції України. Указом Президента України Міністерству надано статус державного органу з питань банкрутства [3].

Задля реалізації покладених на нього завдань Мініюст України наділено такими повноваженнями: організовує систему підготовки, перепідготовки й підвищення кваліфікації арбітражних керуючих (розпорядників майна, керуючих санацією, ліквідаторів); установлює вимоги для видачі свідоцтва про право на здійснення діяльності арбітражного керуючого (розпорядника майна, керуючого санацією, ліквідатора); формує та веде Єдиний реєстр арбітражних керуючих (розпорядників майна, керуючих санацією, ліквідаторів) України; затверджує порядок ведення й подання статистичної звітності, оперативної звітності та інформації арбітражними керуючими (розпорядниками майна, керуючими санацією, ліквідаторами); здійснює контроль за діяльністю арбітражних керуючих (розпорядників майна, керуючих санацією, ліквідаторів); здійснює контроль (нагляд) за діяльністю саморегулювальної організації арбітражних керуючих (розпорядників майна, керуючих санацією, ліквідаторів); визнає в установленому Кабінетом Міністрів України порядку статус Всеукраїнської саморегулювальної організації арбітражних керуючих (розпорядників майна, керуючих санацією, ліквідаторів) тощо [3].

В аспекті цього розгляду звернемо увагу на діяльність саморегулювальних організацій арбітражних керуючих. Правовою основою їх створення та діяльності стали Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника, або визнання його банкрутом», яким уперше на теренах українського законодавства введено поняття «саморегулювальна організація арбітражних керуючих» [4], Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку визнання статусу Всеукраїнської саморегулювальної організації арбітражних керуючих» [5], а також Наказ Міністерства юстиції України «Про затвердження Порядку здійснення контролю (нагляду) за діяльністю саморегулювальних організацій арбітражних керуючих (розпорядників майна, керуючих санацією, ліквідаторів)» [6].

Нині в Україні діє чотири саморегулювальних організації арбітражних керуючих: Всеукраїнська громадська організація «Асоціація антикризового менеджменту» (створена Наказом Міністерства юстиції України від 11.03.2013 р. № 405/5); Всеукраїнська

громадська організація «Національна саморегулювальна організація арбітражних керуючих» (Наказ Міністерства юстиції України від 11.03.2013 р. № 406/5); Громадська організація «Всеукраїнська асоціація фахівців з питань відновлення платоспроможності та банкрутства» (Наказ Міністерства юстиції України від 02.07.2013 р. № 1305/5); Всеукраїнська громадська організація «Українська палата арбітражних керуючих» (Наказ Міністерства юстиції України від 14.08.2013 р. № 1698/5) [7].

Згідно із Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника, або визнання його банкрутом», саморегулювальна організація арбітражних керуючих здійснює такі функції та повноваження щодо громадського регулювання діяльності арбітражних керуючих: контроль за виконанням положень цього Закону й інших нормативно-правових актів у діяльності арбітражних керуючих, її членів; участь у розробленні нормативно-правових актів і заходах щодо питань відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом; участь у професійній підготовці арбітражних керуючих та підвищенні їх професійного рівня; участь у складі кваліфікаційної та дисциплінарної комісії; захист інтересів членів саморегулювальної організації арбітражних керуючих в органах державної влади й органах місцевого самоврядування; інформування суспільства про практику та проблемні питання у процедурах відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом; інші повноваження, передбачені законом [4].

Відповідно до ст. 117 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника, або визнання його банкрутом», саморегулювальною організацією арбітражних керуючих є всеукраїнська громадська організація, що об'єднує арбітражних керуючих, які отримали свій статус відповідно до вимог цього Закону, та здійснює повноваження з громадського регулювання діяльності арбітражних керуючих. Утворення й порядок діяльності саморегулювальної організації арбітражних керуючих регулюється законодавством про об'єднання громадян з урахуванням особливостей, установлених цим самим Законом [4].

У зв'язку з наведеним вище, доцільно звернути увагу на те, що Закон України «Про об'єднання громадян» утратив чинність на підставі Закону № 4572-VI, а в п. 2 ст. 2 Закону України «Про громадські об'єднання» [8] чітко зазначено, що сфера дії Закону не поширюється на суспільні відносини у сфері утворення, реєстрації, діяльності та припинення саморегулювальних організацій, які здійснюють професійне самоврядування. Тому виникає запитання, як саме регулюється утворення й порядок діяльності саморегулювальних організацій арбітражних керуючих, ураховуючи особливості, установлені в Законі України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом»?

Порядок визнання статусу Всеукраїнської саморегулювальної організації арбітражних керуючих установлюється Кабінетом Міністрів України [5].

Діяльність Всеукраїнської саморегулювальної організації арбітражних керуючих повинна відповідати

таким критеріям: кількісний склад налічує не менше ніж сто арбітражних керуючих; участь її членів не менше ніж у ста (у сукупності) процедурах, що застосовуються у справах про банкрутство; наявність розроблених відповідно до вимог Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» правил професійної діяльності арбітражних керуючих, що є обов'язковими для виконання членами саморегулювальної організації арбітражних керуючих; створення органів управління і спеціалізованих органів саморегулювальної організації арбітражних керуючих, функції й повноваження яких відповідають вимогам цього Закону [4, 5].

Згідно з Наказом Міністерства юстиції України, порядок здійснення контролю (нагляду) за діяльністю саморегулювальних організацій арбітражних керуючих (розпорядників майна, керуючих санацією, ліквідаторів) поширюється на всі всеукраїнські громадські організації, що об'єднують арбітражних керуючих і здійснюють, відповідно до статутних документів, повноваження з громадського регулювання діяльності арбітражних керуючих. Предметом контролю (нагляду) Мін'юсту є дотримання вимог Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» та інших нормативно-правових актів України [6].

Варто зазначити, що процес взаємодії державних органів і саморегулювальних організацій арбітражних керуючих перебуває наразі на своєму початковому етапі, а тому найбільш дієвим щодо прискорення зазначеного процесу можна вважати саме належне нормативно-правове забезпечення аналізованої нами сфери суспільних відносин. Важливим кроком у цьому напрямі стало утворення в установленому порядку державним органом з питань банкрутства кваліфікаційної комісії. До складу кваліфікаційної комісії входять сім осіб, три з яких призначаються наказом керівника державного органу з питань банкрутства, а чотири обираються саморегулювальною організацією арбітражних керуючих.

Комісія утворена для перевірки спеціальних знань осіб, які претендують на здійснення діяльності арбітражного керуючого (розпорядника майна, керуючого санацією, ліквідатора). Очолює кваліфікаційну комісію керівник державного органу з питань банкрутства або визначена ним відповідальна особа зазначеного органу. Рішення кваліфікаційної комісії приймаються на її засіданні шляхом голосування простою більшістю голосів від кількості присутніх на засіданні членів комісії та оформляються протоколом, що підписується всіма присутніми на засіданні членами комісії [4, ст. 101].

Крім того, для здійснення контролю за діяльністю арбітражних керуючих (розпорядників майна, керуючих санацією, ліквідаторів), перевірки організації їх роботи, дотримання ними вимог законодавства з питань банкрутства та правил професійної етики державним органом з питань банкрутства Наказом Мін'юсту України утворено Дисциплінарну комісію арбітражних керуючих (розпорядників майна, керуючих санацією, ліквідаторів) [9].

Дисциплінарна комісія, відповідно до законодавства, складається із семи осіб, три з яких призначаються наказом керівника державного органу з питань банкрутства, а чотири обираються саморегулювальними організаціями арбітражних керуючих [4 ст. 108].

Як бачимо, до складу двох комісій входять представники як державного органу з питань банкрутства, так і представники саморегулювальних організацій арбітражних керуючих, що забезпечує посилений контроль за діяльністю арбітражних керуючих.

Саморегулювальні організації арбітражних керуючих у цьому випадку мають бути гармонізаторами реалізації державної політики й інтересів арбітражних керуючих, що передбачає механізм здійснення їх діяльності.

Саморегулювальні організації, особливо якщо їм делеговано право застосовувати окремі засоби державного контролю за рахунок поєднання інтересів учасників таких організацій і публічних інтересів, уособлюють окремий тип функціонування правового господарського порядку. Контроль, який здійснюється саморегулювальними організаціями, за діями своїх членів, на нашу думку, є більш жорстким і ефективним. Як свідчить практика, саморегулювальні організації максимально наближені до діяльності арбітражних керуючих і можуть оперативніше реагувати на всі зміни та швидко пристосовувати свої правила й методи моніторингу до них, тоді як реакція державного регулятора на фактичні зміни в цій сфері може істотно запізнюватися, особливо в умовах кризи. Членами аналізованих нами добровільних об'єднань є арбітражні керуючі, які набагато краще обізнані зі специфікою цієї діяльності, ніж державні чиновники, а тому спроможні належно запроваджувати ефективні регуляторні програми, уносити дієві пропозиції щодо вдосконалення законодавства в цій сфері. Як правило, члени саморегулювальних організацій арбітражних керуючих більше зацікавлені в нормальному забезпеченні їх діяльності, ніж державні чиновники. Крім того, посилення ролі саморегулювальних організацій сприятиме можливості звільнення урядових структур від додаткового тягаря контролю (нагляду) за діяльністю арбітражних керуючих та економії державних коштів шляхом скорочення апарату управління.

Ми повністю згодні з тим фактом, що саморегулювальні організації арбітражних керуючих повинні періодично звітувати перед державним регулятором про виконання своїх обов'язків та отримувати його схвалення щодо своїх правил. Разом із тим не є допустимим, щоб регулятор давав указівки саморегулювальним організаціям або дублював їх функції.

Регулятор не повинен долучатися до оперативних і повсякденних питань адміністрування діяльності саморегулювальних організацій арбітражних керуючих. Наразі найбільш необхідним є чітке законодавче розмежування відповідних функцій саморегулювальних організацій і державного регулятора, що має бути закріплене в законодавчих актах і нормативних документах або забезпечуватися підписанням меморандумів про взаєморозуміння чи співробітництво.

Висновки. Отже, саморегулювання в цій сфері набуває особливого значення та пов'язується з одночасним установленням тіснішого зв'язку між ними й регуляторними органами. Саме тому з метою посилення їх ролі у здійсненні адміністративно-правового забезпечення діяльності арбітражних керуючих (розпорядників майна, керуючих санацією, ліквідаторів) варто вжити такі заходи:

- розробити і прийняти базовий закон про саморегулювні організації арбітражних керуючих, у якому мають бути закріплені основні принципи діяльності саморегулювних організацій;

- запровадити єдині підходи до створення й функціонування саморегулювних організацій арбітражних керуючих;

- уникати «подвійного регулювання» як з боку державного регулятора, так і з боку саморегулювних організацій арбітражних керуючих;

- налагодити фаховий діалог між саморегулювними організаціями арбітражних керуючих і Державним органом з питань банкрутства задля вироблення й унесення до законодавства спільних пропозицій щодо вдосконалення діяльності арбітражних керуючих в Україні та відносин у сфері банкрутства загалом;

- сприяти створенню за участі саморегулювних організацій арбітражних керуючих страхових і гарантійних фондів, які забезпечували б додатковий захист прав арбітражних керуючих.

Крім того, варто зауважити, що професійне налагодження взаємодії саморегулювних організацій із державним регулятором, координація їх спільної діяльності дає змогу ефективніше та з меншими витратами реалізувати державні цілі відповідно до інтересів суспільства. Забезпечення «золотої середини» в такому процесі – це й наука, і мистецтво.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. (у редакції Закону від 03.01.2015 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/go/436-15.
2. Берлач А.І. Адміністративне право України : [навч. посіб. для дист. навч.] / А.І. Берлач. – К. : Університет «Україна», 2005. – 472 с.
3. Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України : Указ Президента України від 06.04.2011 р. № 395 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 28. – С. 45. – Ст. 1162.
4. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом : Закон України від 14.05.1992 р. (у редакції Закону від 22.12.2011 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 32–33. – Ст. 413.
5. Про затвердження Порядку визнання статусу Всеукраїнської саморегулювної організації арбітражних керуючих : Постанова Кабінету Міністрів України від 19.12.2012 р. № 1179 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 97. – С. 297. – Ст. 3922.
6. Про затвердження Порядку здійснення контролю (нагляду) за діяльністю саморегулювних організацій арбітражних керуючих (розпорядників майна, керуючих санацією, ліквідаторів) : Наказ Міністерства юстиції України від 09.01.2013 р. № 64/5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/go/z0105-13.
7. Офіційний веб-сайт Міністерства юстиції України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.minjust.gov.ua.
8. Про громадські об'єднання : Закон України від 22.03.2012 р. № 4572-VI (зі змінами і доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 1. – Ст. 1.
9. Про утворення Дисциплінарної комісії арбітражних керуючих (розпорядників майна, керуючих санацією, ліквідаторів) : Наказ Мін'юсту України від 21.06.2013 р. № 592/7 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/go/v0592323-13.